

Rapport

efter kvalitetsgranskning av undervisning på
yrkesprogram vid NVU, Brinellskolan i Fagersta
kommun

Innehåll

Inledning

Fakta om skolan

Bakgrund och syfte

Frågeställningar

Resultat

Metod och genomförande

Inledning

Skolinspektionen genomför en kvalitetsgranskning av undervisning på yrkesprogram under hösten 2013 och våren 2014. Granskningen vid Norra Västmanlands Utbildningsförbund (NVU), med Brinellskolan i Fagersta kommun ingår i detta projekt. På skolan granskades undervisningen i årskurs 2 på det industritekniska programmet. Brinellskolan besöktes den 18–20 februari 2014. Ansvariga inspektörer har utredare Marie-Louise Hultman och undervisningsråd Leif Magnusson varit. I denna rapport redovisar inspektörerna sina iakttagelser, analyser och bedömningar. Förutom en redogörelse av kvalitetsgranskningens resultat ges även en kort beskrivning av granskningens syfte, frågeställningar och genomförande. Granskningen har ett uttalat elevperspektiv vilket innebär att inspektörerna under tre dagar har följt en klass i årskurs 2.

Kvalitetsgranskningen av undervisning på yrkesprogram genomförs i ytterligare 63 gymnasieskolor. När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet redovisas de samlade resultaten i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport. För de skolor som har ingått i granskningen ger rapporten en referensram och en möjlighet till jämförelse med förhållanden på andra skolor. Den enskilda rapporten kan därmed sättas in i ett större sammanhang.

Fakta om NVU, Brinellskolan

Brinellskolan består av två skolenheter, så kallade avdelningar, och totalt studerar 540 elever vid skolan. Industritekniska programmet ingår, tillsammans med barn- och fritid, el- och energi, naturvetenskap och teknikprogrammen, i avdelning 1 med sammanlagt 178 elever. Industritekniska programmet ingår också i Teknikcollege. Tidigare läsår var lärarna indelade i ämneslag vilket fortfarande finns kvar trots att rektorn numer arbetar för att forma programgemensamma arbetslag.

De tre yrkeslärarna på industritekniska programmet bildar ett arbetslag. Lärare som undervisar i gymnasiegemensamma ämnen ingår inte i arbetslaget.

Bakgrund och syfte

I och med reformeringen av gymnasieskolan 2011 renodlades skillnaderna mellan yrkesprogram och högskoleförberedande program. Syftet med reformen var bland annat att bättre förbereda eleverna för kommande arbete eller vidare studier samt att öka genomströmningen i gymnasieskolan. En bättre genomströmning i gymnasieskolan är en vinst både för individen och för samhället. Genomströmningen skiljer sig mellan olika program, där avbrotten överlag är vanligare på yrkesförberedande program jämfört med högskoleförberedande program. Elever som avbrutit sina gymnasiestudier uppger själva att de saknat motivation för skolan, att utbildningen upplevts som meningslös och att skolan inte gett det stöd eleverna haft behov av.

Elever som avbrutit sina studier har också många gånger upplevt att de inte varit delaktiga i beslut om arbetssätt och arbetsformer i skolarbetet och att det som de förväntats göras i skolan inte har stämt överens med vad eleverna själva velat. Enligt forskning blir elever mer studiemotiverade när de upplever att de själva kan vara delaktiga i att utforma undervisningen och dess innehåll. Självtändighet och ansvar för den enskilda eleven betonas även i skollagen och i läroplanen.

Forskning visar även att eleverna upplever det som mer motiverande och meningsfullt med yrkesämnena då de själva kan identifiera sig som exempelvis en blivande kock eller mekaniker och att de där får arbeta med något "som är på riktigt". Yrkesämnena kan också fungera som en ingång till högre motivation och självförtroende även för de gymnasiegemensamma ämnena. I arbetet med yrkesämnena kan eleverna exempelvis se behov av att använda kunskaper i gymnasiegemensamma ämnena. Lärande underlättas om det sker i meningsfulla sammanhang, exempelvis genom att i ämnet matematik räkna ut måtten på något som ska tillverkas. Lärarna har en central roll i att påverka elevernas motivation och självbild. Det är inte ovanligt att elever på yrkesprogram har negativa erfarenheter från stödundervisning i grundskolan. För elever som har sådana erfarenheter är det extra viktigt att inte försättas i situationer där de riskerar att misslyckas igen. Istället gynnas elevernas självförtroende av att de får känna att de lyckas och får bekräftelse på sin utveckling. Därför är det viktigt med tydlig och löpande återkoppling.

Elever på yrkesprogrammen har ofta relativt låga meritvärden från grundskolan, något som kan vara en indikation på att eleverna inte fått tillräckligt stöd eller motiverats i tillräcklig omfattning under tidigare studieår och att det därför på dessa program finns elever med behov av särskilt stöd, bristande motivation och negativa erfarenheter från tidigare studier.

Skolverket har påtalat att stödinsatser ofta sätts in för sent. De konstaterar att särskilt stöd främst ges i gymnasiegemensamma ämnen och mer sällan i programgemensamma ämnen, vilket också bekräftas av erfarenheter från Skolinspektionens sammanhållna tillsyn.

Kvalitetsgranskningens syfte är att granska om elever på yrkesprogram får en ändamålsenlig undervisning som stärker deras motivation att lära, för att därigenom skapa

goda förutsättningar för att nå utbildningens mål och slutföra utbildningen. Elever som riskerar att inte nå kunskapskraven utgör ett särskilt fokus i granskningen.

Frågeställningar

Möter undervisningen på yrkesprogrammen elevernas intressen, förväntningar och behov så att eleverna upplever undervisningen som meningsfull?

För att besvara den övergripande frågeställningen utgår Skolinspektionen från nedanstående underfrågor:

- Har eleverna inflytande över undervisningen och anpassas den därefter?
- Placeras kunskapsinnehållet i ett för eleverna meningsfullt sammanhang för att därigenom konkretisera lärandet?
- Får eleverna kontinuerlig återkoppling för att synliggöra lärande och progression och därmed stärka tilliten till den egna förmågan?
- Får elever i behov av särskilt stöd åtgärder som är anpassade så att eleven ges goda förutsättningar att slutföra utbildningen?

Resultat

Utifrån tidigare nämnda bedömningsområden har Skolinspektionen bedömt kvaliteten i undervisningen på industritekniska programmet inriktning produkt och maskinteknik, och identifierat tre prioriterade utvecklingsområden. Dessa beskrivs nedan.

Utvecklingsområden

Har eleverna inflytande över undervisningen och anpassas den därefter?

ELEVERNA BEHÖVER FÅ MÖJLIGHETER ATT AKTIVT PÅVERKA UNDERVISNINGEN.

Att känna till examensmålen samt mål, centralt innehåll och kunskapskraven för de olika ämnena och kurserna är en god grund för att eleverna ska kunna påverka undervisningens innehåll och arbetsformer.

Vid lärar- och elevintervjuerna samt av lektionsobservationer framkommer att eleverna på industritekniska programmet saknar inflytande över så väl planering av undervisningen, undervisningens innehåll och arbetsformer. Att det finns examensmål för programmet uppger eleverna att de inte känner till. Detta bekräftas också vid lärarintervjun. "Eleverna har nog ingen aning", säger en lärare. Vid lärar- och elevintervjuerna framkommer att för ett eller möjligen två av de gymnasiegemensamma ämnena klargör lärarna kursmålen. Målen i yrkesämnena känner dock eleverna inte till. Eleverna säger sig inte heller känna till kunskapskraven för olika betyg.

Lärarna anger ett flertal svårigheter, men inga lösningar eller åtgärder, för arbetet med att få eleverna delaktiga i undervisningen. Enligt eleverna förekommer det endast i ett par gymnasiegemensamma ämnen att läraren efterfrågar elevernas synpunkter. Eleverna uppger även att de blivit blygt bemötta av en del lärare när de frågat om eller ifrågasatt undervisningens innehåll eller upplägg. Lärarna å sin sida anger att det är svårt att få eleverna intresserade av att påverka och ha inflytande över undervisningen.

Några lärare som har försökt anger att eleverna ofta svarar "*det spelar ingen roll*" när de efterfrågar synpunkter eller förslag från eleverna.

Skolinspektionen menar att även om det varit svårt att motivera eleverna till inflytande över undervisningen, som industritekniska programmets lärare menar, behöver man arbeta för att hitta andra sätt att motivera och stimulera eleverna att påverka, komma med förslag och synpunkter. Exempelvis kan intresset för inflytande utvecklas genom att eleverna till en början får möjlighet att ha synpunkter på konkreta, mer begränsade frågor eller att tillsammans med läraren få möjligheter att utvärdera undervisningens innehåll eller arbetsformer. Vid granskningen framkom dock endast enstaka exempel på detta, såsom val av redovisningssätt.

Inte heller framkom under elev- och lärarintervjuerna exempel på att eleverna har en indirekt påverkan på undervisningen genom att lärarna exempelvis tar tillvara och anpassar undervisningen utifrån kännedom om elevernas förutsättningar, behov eller intressen.

I det lokala programrådet för Teknikcollege saknar eleverna från industritekniska programmet representanter varför de även i detta sammanhang saknar möjlighet till inflytande.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att eleverna inte ges möjligheter att kunna påverka undervisningens innehåll och arbetssätt. Rektorn och lärarna behöver därför se till att hitta strategier och former för att utveckla elevernas intresse för och möjligheter till inflytande och delaktighet över undervisningen. Detta arbete kan med fördel dokumenteras i en planering för elevernas inflytande som tas fram i samverkan mellan rektor, lärare och elever.

Får eleverna kontinuerlig återkoppling för att synliggöra lärande och progression och därmed stärka tilliten till den egna förmågan?

ELEVERNA BEHÖVER FÅ ÅTERKOPPLING PÅ LÄRANDET OCH UTMANAS FÖR ATT KUNNA NÅ SÅ LÅNGT SOM MÖJLIGT I SIN KUNSKAPSUTVECKLING

Läroplanen framhåller betydelsen av att eleverna får återkoppling på sitt arbete och forskning visar också att elevernas självförtroende och motivation gynnas av att de får tydlig och kontinuerlig återkoppling på sin utveckling.

Den återkoppling som lärare och elever på industritekniska programmet beskriver handlar mest om resultat på prov och vilka arbeten och uppgifter som lärarna saknar som underlag inför betygsättningen. Eleverna har inte under sin tid på gymnasieskolan haft några utvecklingssamtal där de getts en samlad bild av kunskapsläget och vad de behöver utveckla för att nå så långt som möjligt i sin kunskapsutveckling. I stället kan de få information ämne för ämne hur de ligger till kunskapsmässigt och innehållet i den informationen varierar mycket mellan olika lärare.

Lärarna i gymnasiegemensamma ämnen samt psykologi, som någon elev läser som individuellt val, har betygssamtal minst en gång varje termin med eleverna. Dock anger eleverna att: "*Om allt är OK blir det inget samtal*".

Granskningens intervjuer visar vidare att lärarna sällan eller aldrig pratar med eleverna om vad som krävs för att nå högre betyg än E. Bara om eleven riskerar att inte nå godkänt betyg får eleven en så kallad F-varning med information om vilka uppgifter eller prov som saknas.

Skolinspektionen får vid granskningen en bild av att lärarna saknar förväntningar och en tilltro till alla elevers möjligheter att nå högre betyg än E. Lärarna talar vid intervjun om en "anti-plugghäst-kultur" som, enligt Skolinspektionens bedömning, inte verkar utmanas eller aktivt motarbetas. Att lärarnas förväntningar påverkar elevernas tänkande kan exemplifieras av ett par elevcitat: *"Vi får mest betyget E men vi pratar inte så mycket om varför."* *"Jag tror inte att man kan få A i yrkesämnena."*

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att eleverna inte får tillräcklig återkoppling för att ha kännedom om sin kunskapsutveckling och vad som krävs för att nå längre. I detta arbete ingår att varje lärare behöver visa tilltro till alla elevers förmåga att utvecklas och utifrån det skapa lärandesituationer och miljöer som stödjer och motiverar eleverna att utvecklas så långt som möjligt. Rektorn behöver vara motorn i att förändra lärarnas synsätt vad gäller motivation och stimulans av eleverna.

Får elever i behov av särskilt stöd åtgärder som är anpassade så att eleven ges goda förutsättningar att slutföra utbildningen?

UNDERVISNINGEN BEHÖVER I HÖGRE GRAD ANPASSAS TILL ELEVERNAS OLIKA FÖRUTSÄTTNINGAR OCH ELEVER I BEHOV AV SÄRSKILT STÖD SKA UTAN DRÖJSMAL FÅ DET STÖD DE BEHÖVER

Eleverna kommer in med olika förutsättningar för lärande. Det är skolans uppdrag att kartlägga och utgå från dessa olikheter för att ge varje elev bästa möjliga förutsättningar att lyckas i sina studier.

Rektorn menar att skolan inte har hittat former och organisation för att ge alla elever det särskilda stöd de behöver och menar också att lärarna behöver göra mer för att anpassa undervisningen till varje elev, inom klassens ram.

Formerna för stöd är dels stödenheten "Studiero" där eleverna kan få hjälp i engelska, matematik och svenska. Ibland organiserar man också undervisningen så att det finns två lärare på lektionerna i engelska, matematik och svenska. Men av lektionsobservationer och intervju med elevhälsan framgår att den extra läraren mest fungerar som en extra resurs för hela klassen och inte specifikt för elever som har svårt att klara kunskapskraven. För övriga gymnasiegemensamma ämnen är det upp till ansvarig lärare att ge stöd om eleven efterfrågar det. Lärarna anser sig ha svårt att hinna med alla elever eller som en lärare säger: *"Svaga elever får lära sig det de kan"*.

Yrkeslärarna menar att eleverna inte behöver särskilt stöd i yrkesämnena. Om de har god närvaro och sköter sig i det arbetsplatsförlagda lärandet (APL) så klarar alla elever godkänt betyg. En viktig omständighet för detta, som yrkeslärarna framhåller, är att yrkeskurserna pågår under lång tid och att elevgruppen är liten.

En speciell svårighet, som både elever och rektorn anger, gäller möjligheten för eleverna att nå kunskapskraven för ämnen inom det individuella valet. Den organisation som finns innebär att eleverna under APL-perioderna missar stora delar av lektionstiden på

det individuella valet och riskerar därför att inte nå minst betyget E. Rektorn är medveten om elevernas situation men ser inte hur skolan ska kunna lösa detta problem.

Skolan har en rutin för hur rektorn ska informeras om elever som befaras inte nå minst godkänt betyg i en kurs. Vid samtliga intervjuer framkommer dock att den rapporteringen ofta kommer in för sent för att eleven ska hinna få stöd inom kurstidens ram. Åtgärden blir i stället att förlänga kursen eller erbjuda provning. *"Vi släcker bränder i stället för att förebygga brand"*, säger rektorn.

Åtgärdsprogram skrivs om eleven riskerar att inte nå kunskapskraven i flera ämnen eller om stödbehovet är omfattande i något ämne. För ett enskilt ämne beviljar rektorn, på en blankett, stöd i form av extra tid på Studiero. På samma blankett kan eleven tacka ja eller nej till detta stöd. Granskningen visar dock att det finns flera elever som riskerar betyget F i flera ämnen utan att de har ett åtgärdsprogram. Skolinspektionen möter också en nyanländ elev som riskerar att inte nå målen i flera ämnen. Både eleven och lärarna anser att bristande kunskaper i svenska språket är främsta orsaken till elevens svårigheter. Elevens svårigheter är dock inte utredda och åtgärdsprogram saknas. Eleven har inte heller erbjudits studiestöd på sitt modersmål.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att det finns stora brister i arbetet med stöd och anpassning för att möta elevernas behov. I detta arbete har varje lärare ett ansvar för att så långt som möjligt anpassa undervisningen till elevernas olika behov och förutsättningar.

Det yttersta ansvaret ligger dock hos rektorn som dels behöver ta ansvar för att en fungerande rutin för att rapportera behov av stöd upprättas, dels att tillse att skolan skyndsamt kan erbjuda det stöd som eleverna behöver och har rätt till.

Metod och genomförande

Under hösten 2013 och våren 2014 granskar Skolinspektionen kvaliteten på undervisningen på gymnasieskolans yrkesprogram vid 64 skolor i landet. Av dessa skolor har 54 kommunala huvudmän och 10 fristående huvudmän.

Granskningen har avgränsats till en klass i årskurs 2 på det aktuella programmet och inriktningen. Granskningen har genomförts genom att inspektörerna inför besöket i skolan har tagit del av schema, klasslista och poängplan för den aktuella klassen samt protokoll från skolans lokala programråd. Rektorn på det granskade programmet har också besvarat en verksamhetsredogörelse. Utöver detta har en enkät genomförs med elever vid det granskade programmet årskurs 2. I samband med besöket har inspektörerna tagit del av betygskatalog och individuella studieplaner i den aktuella klassen. Åtgärdsprogram saknades.

Vid besöket har lektioner i ämnena engelska och samhällskunskap observerats. Lektionerna i yrkesämnena innehöll arbete med flera olika kurser samtidigt, exempelvis datorstyrd produktion och produktutveckling. Elever har intervjuats både enskilt och i grupp. Dessutom har lärare, rektorn och representanter för elevhälsan och studie- och yrkesvägledningen intervjuats. Besöket har avslutats med en muntlig återkoppling till

Skolinspektionen

Rapport

2014-04-10

8 (8)

Dnr 400-2013:2457

rektorn om de preliminära resultaten av granskningen. Rektorn har tagit del av och getts möjlighet att lämna synpunkter på sakuppgifter i rapporten.